

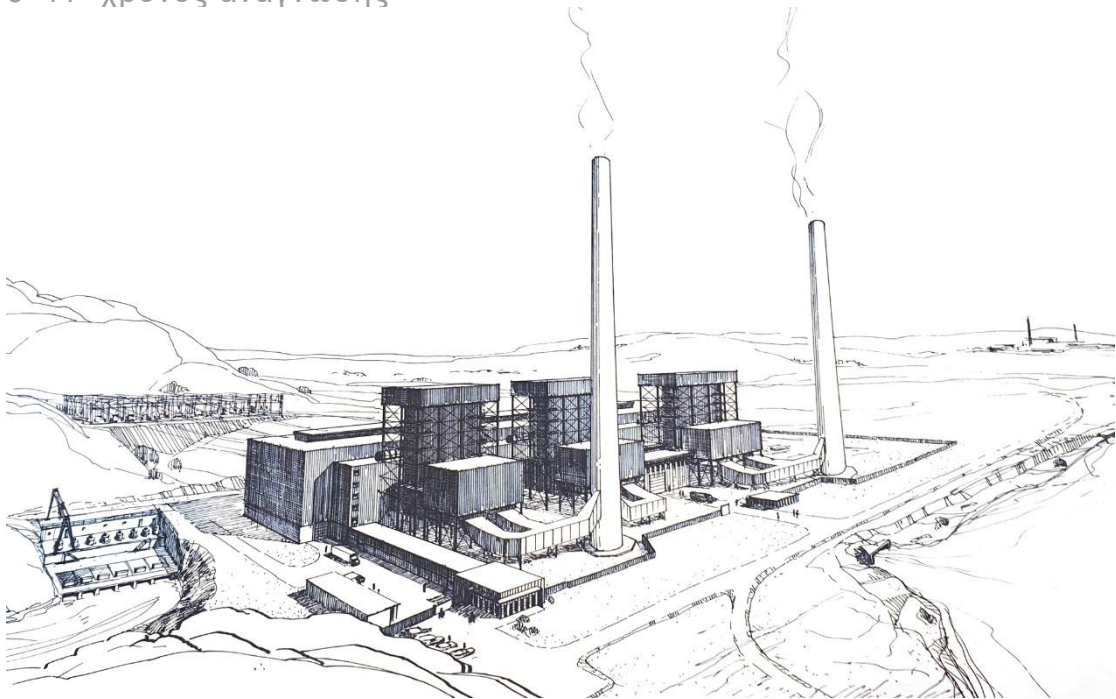
Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΒΙΒΛΙΟ

Οι φακέλοι της πυρηνικής ενέργειας

Τα σχέδια της Ελλάδας για τη συμμετοχή της στον Αιώνα του Ατόμου, στο βιβλίο του Αχιλλέα Χεκίμογλου «Ατομική εποχή»

6' 41" χρόνος ανάγνωσης

03.07.2023 • 22:57

Τις πυρηνικές επιδιώξεις της Ελλάδας κατά τον 20ό αιώνα έρχεται να αποκαλύψει η «Ατομική εποχή», το νέο βιβλίο του συγγραφέα και ερευνητή Αχιλλέα Χεκίμογλου, που κυκλοφορεί τις επόμενες ημέρες από τις Εκδόσεις Παπαδόπουλος. Μέσα από εκατοντάδες –άλλοτε απόρρητα ή εμπιστευτικά– έγγραφα από ξένα και ελληνικά αρχεία, το βιβλίο ανοίγει για πρώτη φορά τους φακέλους της ατομικής ενέργειας και περιγράφει τις προσπάθειες της χώρας να συμμετάσχει στον Αιώνα του Ατόμου.

Το βιβλίο ρίχνει φως στο παρασκήνιο μιας εποχής που ξεκινάει από την απελευθέρωση και καταλήγει στο τραγικό πυρηνικό δυστύχημα του Τσερνόμπιλ, το οποίο ενταφίασε τα ατομικά σχέδια της Ελλάδας.

Και περιγράφει άγνωστα ή ξεχασμένα γεγονότα, όπως τις απέλπιδες προσπάθειες των Ελλήνων επιστημόνων για την ένταξη της Ελλάδας στο CERN, τη δημιουργία του «Δημόκριτου» –που αποτέλεσε διεθνώς την πρώτη περίπτωση μικρού έθνους το οποίο κατασκεύασε πυρηνικό κέντρο χωρίς τεχνική βοήθεια από το εξωτερικό–, τον απροσδόκητο ρόλο των Ανακτόρων και ιδιαίτερα της βασίλισσας Φρειδερίκης στις πυρηνικές επιδιώξεις της χώρας, αλλά και τις πρώτες έρευνες για το ουράνιο στην Ελλάδα.

Ακόμη, το βιβλίο παρουσιάζει τα βήματα της ΔΕΗ (αλλά και της ΕΤΒΑ) στην πυρηνική ενέργεια, οι οποίες ενεπλάκησαν σε εμπιστευτικές συζητήσεις με ξένα κράτη για την προμήθεια πυρηνικών αντιδραστήρων επί των κυβερνήσεων τόσο της Ένωσης Κέντρου όσο και των αποστατών – οι τελευταίοι είχαν μακρές μυστικές διαπραγματεύσεις με τους Αγγλους για τον σκοπό αυτό. Επίσης, αποκαλύπτει τα απόρρητα παζάρια των χουντικών με το Λονδίνο για την ανταλλαγή ελληνικών καπνών με πυρηνικό αντιδραστήρα, την προμήθεια του οποίου οι δικτάτορες προσπαθούσαν μάταια να συνδέσουν με τη μη αποπομπή της Ελλάδας από το Συμβούλιο της Ευρώπης.

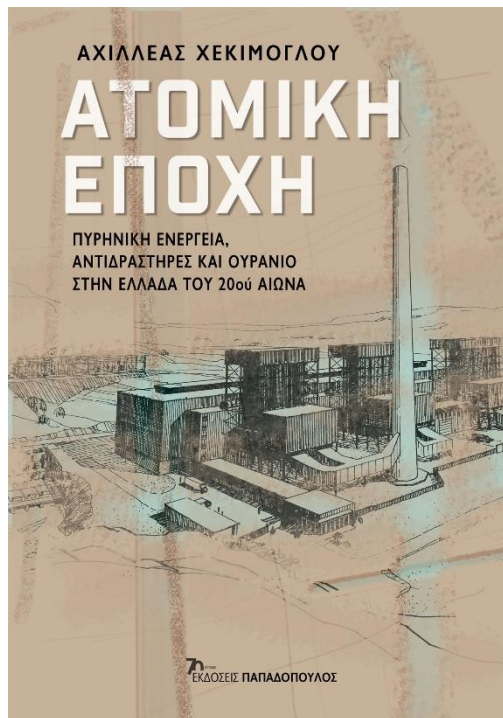
Περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο η πετρελαϊκή κρίση της δεκαετίας του 1970 κατέστησε προτεραιότητα την πυρηνική μετάβαση της Ελλάδας, το πώς οι κυβερνήσεις του Κωνσταντίνου Καραμανλή και του Γεωργίου Ράλλη επιχείρησαν το ατελές ατομικό της άλμα και κορυφώνεται με το πυρηνικό δυστύχημα του Τσερνόμπιλ, που οδήγησε την κυβέρνηση του Ανδρέα Παπανδρέου στον οριστικό ενταφιασμό των πυρηνικών επιδιώξεων της Ελλάδας.

Το πανελλήνιο πληροφορήθηκε την ύπαρξη εκμεταλλεύσιμου ουρανίου από συνέντευξη Τύπου που παραχώρησε ο επιχειρηματίας Πρόδρομος Μποδοσάκης-Αθανασιάδης, με τον οποίο συγκρούστηκε η κυβέρνηση της ΕΡΕ για το θέμα. Το βιβλίο ρίχνει φως στο παρασκήνιο μιας εποχής, που κατέληξε στο δυστύχημα του Τσερνόμπιλ. Φωτ. ΜΙΕΤ – ΕΛΙΑ

Προδημοσίευση

Η Ελλάδα –μικρή, φτωχή και συγκλονισμένη από την αλληλουχία τραγικών γεγονότων, όπως η Κατοχή και ο Εμφύλιος– διεκδίκησε ξεκάθαρα και από την πρώτη στιγμή τη θέση που θεωρούσε ότι της άρμοζε στην Ατομική Εποχή κι επιζητούσε, με τις λιγοστές της δυνάμεις και με αξιώσεις, ένα μερίδιο αυτού του φοβερού κόσμου.

Οι «σκαπανείς»

Επρόκειτο για μια περιπέτεια που είχε πολλούς ήρωες – άλλοτε φωτεινούς, άλλοτε σκοτεινούς και άλλοτε αμφιλεγόμενους. Οι σκαπανείς της ελληνικής πυρηνικής προσπάθειας είναι πρόσωπα άγνωστα στις σημερινές γενιές: ο ιδιοφυής πρόσφυγας από το Αϊβαλί, που έφερε την πυρηνική φυσική στην Ελλάδα κι έβαλε τη χώρα στο CERN, Θόδωρος Κουγιουμζέλης· ο ναύαρχος Θάνος Σπανίδης, που δημιούργησε από το μηδέν το Κέντρο Πυρηνικών Ερευνών «Δημόκριτος» και παρ' ολίγο να αναστείλει το πραξικόπημα της 21ης Απριλίου· η αμφιλεγόμενη βασίλισσα Φρειδερίκη που έχτισε ένα διεθνές προφίλ με σημείο αναφοράς την ατομική ενέργεια και δημιούργησε διασυνδέσεις με την πυρηνική ελίτ των ΗΠΑ· ο «πατέρας» των ΜΟΜΑ, συνωμότης και «νονός» της χούντας, στρατηγός Βασίλης Καρδαμάκης, ο οποίος ως διοικητής της ΔΕΗ διαπραγματεύτηκε μυστικά με τους Βρετανούς την προμήθεια πυρηνικών αντιδραστήρων· ο κορυφαίος πυρηνικός επιστήμονας, καθηγητής του MIT, Ηλίας Γυφτόπουλος και πρώτος πρόεδρος του Εθνικού Συμβουλίου Ενέργειας, που προώθησε την πυρηνική μετάβαση της Ελλάδας· ο καθηγητής, άλλοτε υπουργός της κυβέρνησης του βουνού και κορυφαίος οικονομολόγος Άγγελος

Αγγελόπουλος, που έγινε σημαιοφόρος της πυρηνικής ενέργειας στην Ευρώπη στις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες· οι ερευνητές του ουρανίου στον ελληνικό χώρο Ιάκωβος Σταυροπόδης και Σταύρος Κατράκης. Είναι μόλις λίγοι από τους ήρωες που παρελαύνουν στις σελίδες του βιβλίου: επιχειρηματίες, πολιτικοί, στρατιωτικοί, επιστήμονες και ο ξένος παράγων κινούν τα ελληνικά πυρηνικά νήματα με συνέπεια για περίπου τέσσερις δεκαετίες.

Η αμερικανική Επιτροπή Ατομικής Ενέργειας εντόπισε κοιτάσματα ουρανίου σε Έβρο, Σέρρες και Κιλκίς τη δεκαετία του '50.

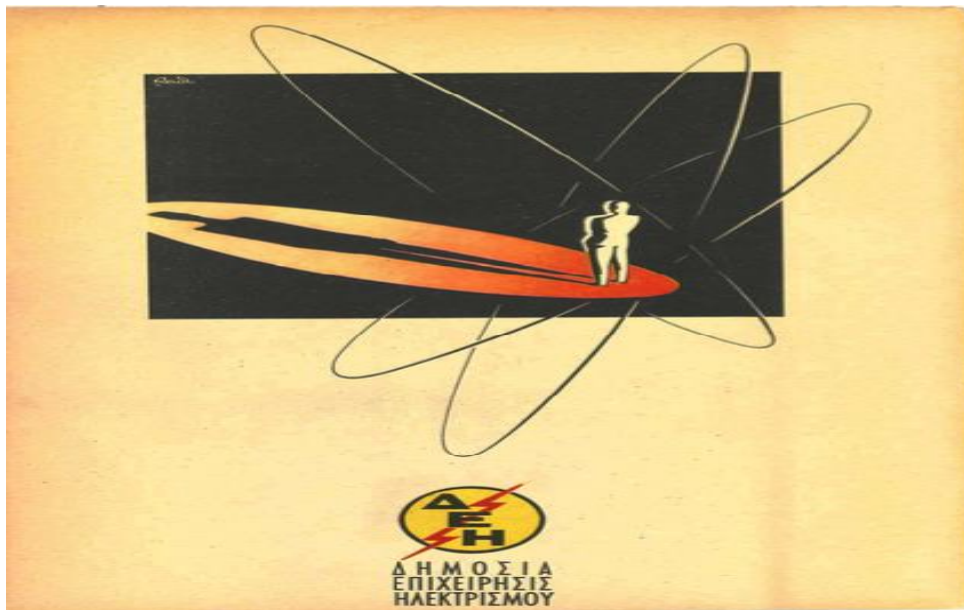
Οράματα και ουράνιο

Ο ατομικός πυρετός είχε συνεπάρει τον Τύπο. Η «Ελευθερία» του Πάνου Κόκκα έβλεπε τον Μάιο του 1949 ότι μία μέρα –«όχι πολύ μακρινή»– οι αυτοκινητιστές θα μπορούν «ρίχνοντας ένα χάπι ουρανίου στο ρεζερβουάρ, να ταξιδεύουν». «Οι νοικοκυρές φαντάστηκαν μια μικρή μονάδα ουρανίου στο ισόγειο, που θα θερμαίνει ολόκληρο το σπίτι, θα τροφοδοτή την ηλεκτρική σκούπα και το ραδιόφωνο και ίσως –αν την καλοπιάση κανείς λιγάκι– θα πλένη τα πιάτα και τα ρούχα». Αργότερα, θα έβλεπε το έτος 2000 ως σημείο έναρξης του αιώνα της επαγγελίας, που θα έφερνε μια νέα εποχή ειρήνης και ευτυχισμένης ζωής, μέσα από την ατομική ενέργεια.

Το θέμα της πυρηνικής ενέργειας απασχολούσε και το Γενικό Επιτελείο Εθνικής Αμυνας. Στις 2 Σεπτεμβρίου 1950 ο ήρωας του πολέμου ναύαρχος Θάνος Σπανίδης παρέδωσε εμπιστευτική διάλεξη για την ατομική ενέργεια σε ανώτατους και ανώτερους αξιωματικούς στο ΓΕΕΘΑ, παρουσία του στρατάρχη Αλέξανδρου Παπάγου. Ο Σπανίδης ανέπτυξε την επιρροή της ατομικής ενέργειας στη στρατηγική, στο ηθικό και στην ψυχολογία των εθνών και σημείωσε ότι οι εφαρμογές της ατομικής τεχνολογίας για ειρηνικούς σκοπούς θα παρείχαν τέτοιες δυνατότητες «ώστε δικαίως να διαβλέπη κανείς την αιθρίαν εις τον μελανόν ορίζοντα». Μάλιστα ο Σπανίδης μιλούσε για την «αυγή ενός νέου κόσμου» που θα απομάκρυνε τους πολέμους και θα τους έκανε μια κακή ανάμνηση του παρελθόντος.

Λίγα χρόνια αργότερα, επί κυβερνήσεως του Αλέξανδρου Παπάγου, στελέχη της Αμερικανικής Επιτροπής Ατομικής Ενέργειας πραγματοποίησαν την πρώτη (απόρρητη) έρευνα για ουράνιο στην Ελλάδα, εντοπίζοντας κοιτάσματα σε Εβρο, Σέρρες και Κιλκίς και τεκμηριώνοντας την ύπαρξη του σπάνιου αυτού στοιχείου στη χώρα. Ακολούθησε τον Ιούνιο του 1955 η ένταξη της Ελλάδας στο πρόγραμμα «Atoms for Peace» του προέδρου των ΗΠΑ Αϊκ Αϊζενχάουερ και θα γινόταν η 22η χώρα που θα έμπαινε στο ατομικό άρμα των ΗΠΑ, ενώ στη συνέχεια δρομολογήθηκε η δημιουργία του «Δημόκριτου».

Δεκάδες ιδιώτες ξεκινούν έρευνες για ουράνιο στην Ελλάδα, που συνεπαίρνουν τη δημόσια συζήτηση. Ανάμεσα σε αυτούς συγκαταλέγεται και ο θρυλικός επιχειρηματίας Πρόδρομος Μποδοσάκης – Αθανασιάδης, ο οποίος το 1958 προκάλεσε έντονες συζητήσεις στο πανελλήνιο, όταν αποκάλυψε σε συνέντευξη Τύπου ότι ο όμιλός του είχε πραγματοποιήσει έρευνες και εντοπίσει ουράνιο στην Ελλάδα, το οποίο προσφερόταν για εκμετάλλευση. Και ήρθε σε σύγκρουση με την κυβέρνηση του Κωνσταντίνου Καραμανλή, η οποία για πρώτη φορά υποχρεώθηκε να παραδεχτεί την ύπαρξη του πυρηνικού καυσίμου στη χώρα.

Διαφήμιση της ΔΕΗ του 1958. Εκείνη την περίοδο η εταιρεία είχε δημιουργήσει γραφείο πυρηνικής ενέργειας, ώστε να παρακολουθεί τις διεθνείς ατομικές εξελίξεις.

Επί κυβερνήσεως Γεωργίου Παπανδρέου ξεκίνησαν πιο ώριμες προσπάθειες για την εισαγωγή της πυρηνικής ενέργειας στην Ελλάδα. Φωτ. ΜΙΕΤ – ΕΛΙΑ

Η Φρειδερίκη και τα Ιουλιανά

Άλλος σημαιοφόρος της ατομικής προσπάθειας ήταν η βασίλισσα Φρειδερίκη. Εντυπωσιακότερη στιγμή της ήταν ένα ημιεπίσημο ταξίδι διάρκειας έξι εβδομάδων στις ΗΠΑ, κατά τη διάρκεια του οποίου επισκέφθηκε τα μεγαλύτερα πυρηνικά ερευνητικά κέντρα της Αμερικής και δικτυώθηκε με την πυρηνική ελίτ των ΗΠΑ. Η, κατά τα άλλα αμφιλεγόμενη, μονάρχης άφησε πίσω της ένα ενδιαφέρον αποτύπωμα, που έδειχνε ότι η Ελλάδα, παρόλο που ήταν μικρή και φτωχή, ήθελε να βρίσκεται στην τεχνολογική πρωτοπορία της εποχής της. Και, μάλιστα, το ταξίδι της αποτέλεσε μια καταπληκτική άσκηση δημοσίων σχέσεων, που γνώρισε τεράστια κάλυψη από τον αμερικανικό Τύπο και δημιούργησε συμπάθεια για τη χώρα και την επιστημονική της πρόοδο. Μάλιστα, αργότερα, η βασίλισσα θα καλούσε στην Ελλάδα για διάλεξη τον νομπελίστα κβαντικό φυσικό Βέρνερ Χάιζενμπεργκ, φροντίζοντας να διανείμει την εισαγωγική της ομιλία στην ατομική ελίτ των ΗΠΑ. Λίγο καιρό αργότερα, η αμερικανική Gilbert Associates θα προσέγγιζε το γραφείο του πρωθυπουργού πλέον Γεωργίου Παπανδρέου, για να πουλήσει στην Αθήνα ένα δυαδικό πυρηνικό εργοστάσιο που υποσχόταν να προσφέρει φθηνή ενέργεια, αλλά και πόσιμο νερό μέσα από αφαλάτωση, την ώρα που η ΔΕΗ σχεδίαζε τα πρώτα της βήματα στην πυρηνική ενέργεια. Ακολούθησε η εκδήλωση ενδιαφέροντος από την ΕΤΒΑ προς τους Βρετανούς για τη διερεύνηση της ατομικής ενέργειας, που προκάλεσε την κινητοποίηση της βρετανικής διπλωματίας, συνέπεσε με τα Ιουλιανά και την κυβέρνηση των αποστατών και οδήγησε στην έναρξη εμπιστευτικών διαπραγματεύσεων. Μάλιστα, η κυβέρνηση Στεφανόπουλου κατατόμησε τη διοίκηση της ΔΕΗ που είχε τοποθετήσει ο υπουργός Βιομηχανίας της Ένωσης Κέντρου, Γιάννης Ζίγδης, λόγω της αντίθεσής της στην επίσπευση της πυρηνικής μετάβασης.

Ο πρώτος επιστημονικός διευθυντής του «Δημόκριτου», Θόδωρος Κουγιουμζέλης (αριστερά) υποδέχεται ξένους επιστήμονες στο αεροδρόμιο του Ελληνικού.